

Қостанай өңірлік университеті, Қазақстан Республикасы, 110000 Қостанай қ., А. Байтұрсынов көш. 47, тел.: +7-777-445-90-63, e-mail: natalya.lapshina.1987@list.ru.

Радчук Ольга Андреевна – филология ғылымдарының кандидаты, филология және практикалық лингвистика кафедрасының аға оқытушысы, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қазақстан Республикасы, 110000 Қостанай қ., А. Байтұрсынов көш. 47, тел.: +7-777-445-90-66, e-mail: olyaradchuk@mail.ru.

Лапшина Наталья Валентиновна* – магистр филологии, старший преподаватель кафедры филологии и практической лингвистики, Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, Республика Казахстан, 110000 г. Костанай, ул. А.Байтұрсынова 47, тел.: +7-777-445-90-63, e-mail: natalya.lapshina.1987@list.ru.

Радчук Ольга Андреевна – кандидат филологических наук, старший преподаватель кафедры филологии и практической лингвистики, Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, Республика Казахстан, 110000 г. Костанай, ул. А.Байтұрсынова 47, тел.: +7-777-445-90-66, e-mail: olyaradchuk@mail.ru.

XFTAP 14.25.09

ӨОЖ 372.8

<https://doi.org/10.52269/RWEP2522158>

ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ САБАҚТАРЫНДА КОММУНИКАТИВІК ДАҒДЫЛАРДЫ ДАМУДА «ДЕБАТ» ТЕХНОЛОГИЯСЫН ПАЙДАЛАНУ

Ли Е.Д.* – педагогика ғылымдарының кандидаты, мектепке дейінгі және бастауыш білім беру кафедрасының қауымдастырылған профессоры, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай қ., Қазақстан Республикасы.

Айдналиева Н.А. – педагогика ғылымдарының кандидаты, Мектепке дейінгі және бастауыш білім беру кафедрасының қауымдастырылған профессоры, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай қ., Қазақстан Республикасы.

Жандауова Ш.Е – педагогика және психология магистрі, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай қ., Қазақстан Республикасы.

Байжанова С.А. – педагогика ғылымдарының кандидаты, мектепке дейінгі және бастауыш білім беру кафедрасының қауымдастырылған профессоры, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай қ., Қазақстан Республикасы.

Мақалада дебат технологиясы әдеби оқу сабақтарында коммуникативті дағдыларды дамытудың бір түрі ретінде қарастырылады. Мақала тақырыбының өзектілігі адам өмірінің барлық салаларындағы өзгерістермен байланысты қарқынды дамып келе жатқан ғылыми-техникалық прогресс әлеуетті жұмысшылардың кәсіби дағдыларын дамыту қажеттілігі туралы айтады. Яғни, қазіргі білім беру мекемелері қоғамның өзгермелі жағдайларына бейімделетін және демократиялық қоғамда өзін жүзеге асыра алатын белсенді тұлға болуына мүмкіндік беретін қоғам мүшелерін, тұлғалық қасиеттерді шығаруы керек. Бұл міндетті шешу үшін оқу-тәрбие процесін ұйымдастыруға деген көзқарасты қайта қарау қажет. Бұл ақпаратты берудің дәстүрлі тәсілдерден, тікелей, сөздік тәсілінен жүйелік-белсенділік, яғни тұлғалық-бағдарлы, дамытушы, мұнда басты орын студенттердің өз бетінше әрекет етуіне көшуді қажет етеді. Бұл мәселені шешуге арналған технологиялардың бірі – Дебат технологиясы.

Дебат технологиясы тек қызықты ойын ғана емес, сонымен қатар оқушылардың танымдық белсенділігін дамытудың тиімді құралы. Дебат оқушылардың сыни тұрғыдан ойлауын, коммуникативті дағдыларын, шешендік және сендіру дағдыларын, аналитикалық қабілеттерін дамытады, басқаша айтқанда, дебат дәл қазіргі қоғамға қажетті және сұранысқа ие қасиеттерді дамытады.

Түйінді сөздер: «дебат» технологиясы, американдық парламенттік дебат форматы, парламенттік дебат, коммуникативті дағды, саяси дебаттар.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ «ДЕБАТЫ» В ХОДЕ РАЗВИТИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРНОГО ЧТЕНИЯ

Ли Е.Д.* – кандидат педагогических наук, ассоциированный профессор кафедры дошкольного и начального образования, Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, г. Костанай, Республика Казахстан.

Айдналиева Н.А. – кандидат педагогических наук, ассоциированный профессор кафедры дошкольного и начального образования, Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, г. Костанай, Республика Казахстан.

Жандауова Ш.Е. – магистр педагогики и психологии, старший преподаватель кафедры дошкольного и начального образования, Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, г. Костанай, Республика Казахстан.

Байжанова С.А. – кандидат педагогических наук, ассоциированный профессор кафедры дошкольного и начального образования, Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, г. Костанай, Республика Казахстан.

В статье рассмотрена технология дебатов, как форма развития коммуникативных навыков на уроках литературного чтения. Актуальность темы статьи обусловлена тем, что интенсивно развивающийся научно-технический прогресс, который непременно связан с изменениями во всех отраслях жизнедеятельности людей, говорит о необходимости развития надпрофессиональных навыков у потенциальных работников. То есть современные учебные заведения должны выпускать таких членов общества, личностные качества, которых были бы адаптивны к меняющимся условиям в мире и позволили бы им быть активными деятелями демократического общества, способными реализовать себя в нем. Для того, чтобы справиться с этой задачей нужно пересмотреть подход к организации учебного процесса. Тем самым обуславливается необходимость перехода от традиционных подходов, непосредственно, вербального пути передачи информации, к системно-деятельностному подходу, то есть личностно ориентированному, развивающему, где главное место отводится самостоятельной деятельности учащихся. Одной из технологий, позволяющих решить эту задачу, является технология «дебаты».

Технология «дебаты» – это не только интересная игра, но и эффективное средство развития познавательной деятельности учащихся. Дебаты развивают критическое мышления, коммуникативные навыки, навык красноречия и убеждения, аналитические способности учащихся, иначе говоря, дебаты развивают именно те качества, которые необходимы и востребованы в современном обществе. В целом, исследование проводилось на базе Школы-лицей №1 отдела образования города Костаная, где приняли участие учащиеся в количестве 68 человек.

Ключевые слова: технология «дебаты», Американский парламентский формат дебатов, парламентские дебаты, коммуникативный навык, политические дебаты.

USING THE DEBATE TECHNOLOGY IN DEVELOPING COMMUNICATION SKILLS DURING LITERARY READING LESSONS

Li Y.D. – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of preschool and primary education, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Kostanay, Republic of Kazakhstan.*

Aidnaliyeva N.A. – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of preschool and primary education, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Kostanay, Republic of Kazakhstan.

Zhandauova Sh.Y. – Master of Pedagogy and Psychology, Senior Lecturer of the Department of preschool and primary education, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Kostanay, Republic of Kazakhstan.

Baizhanova S.A. – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of preschool and primary education, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Kostanay, Republic of Kazakhstan.

The article considers the debate technology as a form of development of communication skills during literary reading lessons. The relevance of the study stems from the rapid advancement of scientific and technological progress, which brings about transformations across all spheres of human activity and underscores the necessity of cultivating transferable, supra-professional competencies among future professionals. That is, modern educational institutions are expected to cultivate individuals, whose personal qualities enable them to adapt to rapidly changing global conditions and to participate actively in a democratic society, fully realizing their potential within it. In order to complete this task, it is required to reconsider the approach to the organization of the educational process. This necessitates a shift from conventional approaches—primarily the verbal transmission of information—to a system-activity approach that is personality-oriented and developmental in nature, placing emphasis on students' independent activity. One of the effective pedagogical technologies addressing this challenge is the use of debate as an instructional method. The debate technology is not only an interesting game, but also an effective tool of developing the cognitive activity in students. Debates develop critical thinking, communication skills, eloquence and

persuasion skills, analytical abilities of students, in other words, debates develop exactly those qualities that are necessary and in demand in modern society.

The study was conducted at school-lyceum No. 1 of the Education Department of Kostanay, with the participation of 68 students.

Key words: *debate technology, American parliamentary debate format, parliamentary debates, communication skill, political debates.*

Кіріспе. «Дебаттар» терминін ғылыми әдебиетте түсіндіруге қатысты түрлі көзқарастарды ескере отырып, осы зерттеуде біз терминнің мағынасын былайша анықтаймыз. «Дебаттар» деп біз философ Карл Поттердің пікірінше, «дебаттар – бұл ғылыми білімнің жалғандығын дәлелдеу идеясы, яғни кезкелген оқылым, білім теріске шығарылуға тиіс» деген ұғымды түсінеміз. Осы анықтаманы негізге ала отырып және оны біздің зерттеуіміздің тақырыбына бейімдеп, американдық дебаттар форматында өз пікірлер мен идеяларын білдіру және басқа адамдармен конструктивті диалогқа қатысу алаңын құрып қатысуға болады. Бүгінгі күні оқу үдерісі оқушыны алғашқы сабақтан бастап қызықтыруға бағытталған [1, 102 б.].

Қазіргі уақытта мектеп оқушыларды әртүрлі емтихандарға жазбаша тестілеу арқылы дайындық шеңберінде дағдыларын дамытуға көп көңіл бөледі, бірақ олардың ауызша сөйлеу дағдыларын дамытуға өкінішке орай аз уақыт бөлінеді. Оқушылардың коммуникативтік дағдыларын қалыптастыру және дамыту мәселесі қазіргі білім берудің негізгі мәселелерінің бірі болып табылады. Көптеген оқушылар қарым-қатынас саласында ең көп қиындықтар мен қорқыныштарды сезінетіндерін мойындайды. Ал әрбір оқушының үлкен өмірінде басқа адамның пікірін тыңдай білуге, өз пікірін әдепті түрде қорғауға, басқа адамды тыңдап, оның дәлелдері мен қарсы пікірлерін дұрыс түсініп, қабылдауға, дәлелді түрде қарсы пікір айтуға қажетті дағдылар керек.

Сондықтан оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамытуға ықпал ететін педагогикалық технологияларды қолдану өзекті болып табылады. Оқушыларда коммуникативтік дағдыларды қалай дамытуға болады және басқа педагогикалық технологиялардың ішінен дұрыс технологияны таңдау қажет пе? Әрине, мақсатқа жетуге бағытталған технологиялардың маңызы ерекше. Осындай технологиялардың бірі – «дебаттар» технологиясы [2, 171 б.].

Мақсат және міндеттер. Зерттеудің мақсаты – американдық парламенттік дебаттар форматының технологиясын теориялық түрде зерттеп, осы технологияның бастауыш сынып оқушыларының әдеби оқу сабақтарында сыни ойлау және коммуникативтік дағдыларын дамытуға әсерін эксперименттік түрде тексеру.

Зерттеу міндеттері – дебаттар технологиясын теориялық зерттеу, осы технологияның мәнін ашу, теориялық білімдер негізінде педагогикалық эксперимент жүргізу.

Зерттеу материалдары мен әдістері. Тарихтан белгілі, дебаттар өз бастауын Ежелгі Грекиядан алады. Афинада қоғамдық жиналыстарда азаматтар заңдарды талқылап, олардың негізгі артықшылықтары мен кемшіліктерін анықтаған. Сонымен қатар, дебаттардың элементтерін Платон мен Аристотельдің дауларының мысалында байқауға болады. Антикалық қоғамның гүлденуімен бірге антикалық демократия да дамыды. Қазіргі билік органдары қоғам өміріне қатысты маңызды мәселелер бойынша дебаттар өткізді. Сондай-ақ, сол кезеңде шешендік өнердің негіздері қаланды [3, 16 б.].

XX ғасыр дебаттардың танымалдығының артуымен ерекшеленеді, бұл қоғамның демократиялануымен байланысты болды. Дебаттар АҚШ университеттерінің студенттері арасында қызығушылық тудыра бастады, сондай-ақ олар Еуропа елдеріндегі университет студенттері арасында да кең таралды. 1930-жылдардан бастап дебаттар жастардың ұйымдасқан қызметінің бір түріне айнала бастады. Ал 1952 жылдан бастап Вермонтта дебаттарды ұйымдастыру және олардың құрылымын зерттейтін арнайы институт жұмыс істей бастады.

Студенттерден бөлек, дебаттарға мектеп оқушылары да қызығушылық таныта бастады. Мектептер арасында тұрақты дебат турнирлері ұйымдастырыла бастады, олар үлкен көрермендер жинап, аудиторияның назарын өзіне аударды. Сонымен қатар, XX ғасырдың ортасында дебаттарға деген қызығушылықтың артуы және олардың танымалдылығы АҚШ-тың 35-ші президентін сайлау науқанымен байланысты болды. Теледебаттар екі саясаткер – демократ Джон Кеннеди мен республикашы Ричард Никсон арасында өтті. Оларды жаңашылдық ретінде телевизия арқылы трансляциялады, өз кезегінде публиканың дебаттарға деген үлкен қызығушылығы туды [4, 87 б.].

Дебаттардың бірнеше түрлері бар, әрқайсысының өзіне тән форматы, ережелері мен мақсаттары бар.

Кейбір кең тараған дебат түрлері мыналарды қамтиды:

Парламенттік дебаттар: Екі командадан тұратын дебаттар түрі, әр команда екі адамнан, олар ұсыныс немесе резолюция бойынша қарама-қарсы дәлелдер ұсынады. Формат парламенттік органдардың процедураларына негізделген және орта мектеп пен колледждегі дебаттық жарыстарда жиі қолданылады.

Линкольн-Дуглас дебаттары: Бір-бірімен дебат жүргізу түрі, мұнда нақты философиялық немесе моральдық мәселе талқыланады. Бұл формат Авраам Линкольн мен Стивен Дуглас

арасындағы 1858 жылғы Иллинойс штатының Сенатына сайлау жарысы кезінде болған әйгілі дебаттарға негізделген.

Саяси дебаттар: Белгілі бір саяси ұсынысқа қарсы және оған қолдау білдіріп дебат жасайтын топтық дебаттар түрі. Бұл формат колледждердегі дебаттық жарыстарда жиі қолданылады және саяси шешімдердің жүзеге асырылуы мен олардың салдарын зерттейді.

Қоғамдық дебаттар форумында: Командалық дебаттар түрі, онда қатысушылар резолюция немесе ұсыныс бойынша қарсы және қолдау білдіреді. Бұл формат кең аудитория үшін қолжетімді түрде жасалған және қоғамды маңызды мәселелер бойынша білім беру үшін жиі пайдаланылады.

Ресми емес дебаттар: Қатысушылар белгілі бір мәселе бойынша пікірлер мен ойлармен алмасатын, құрылымы жоқ дебаттар. Ресми емес дебаттар әр түрлі формада болуы мүмкін, спонтанды талқылаулардан бастап сыныпта немесе жұмыс орнында ұйымдастырылған дебаттарға дейін.

Студенттік конгресс: Қатысушылар заң жобалары мен резолюцияларды талқылап, заң шығарушы орган мүшелерінің рөлін атқаратын дебаттар түрі.

Сот процестерінің имитациясы: Қатысушылар адвокаттар мен куәгерлер рөлінде болатын, сот ісі бойынша ұйымдастырылған дебаттар түрі [5, 53-57 б.].

Әрбір дебат түрі өзінің нақты ережелері мен форматтарына ие, бірақ жалпы мақсат – түрлі көзқарастарды зерттеп, ең жақсы нәтижеге жету.

Дебаттардың әдетте бірнеше элементтен тұратын белгілі бір форматы болады, олар мыналарды қамтиды:

Кіріспе: Дебаттарға негіз құрайтын бөлім, онда дебаттың тақырыбы, мақсаты және қатысушылар үшін негізгі ережелер белгіленеді.

Кіріспе мәлімдемелері: Осы кезеңде әр қатысушы немесе команда өздерінің бастапқы дәлелдерін ұсынады және дебаттың қалған бөлігі үшін тон орнатады.

Жоққа шығару: Қатысушылар өздерінің қарсыластарымен көтерілген дәлелдерге жауап береді, олар көзқарастарын жоққа шығарып немесе қарсы дәлелдер ұсынады.

Айқаспалы тексеру: Кейбір дебат түрлерінде қатысушылар өз қарсыластарынан сұрақтар қойып, олардың дәлелдерін түсіндіруге немесе ой-пікірлеріндегі кемшіліктерді ашуға мүмкіндік алады.

Қорытынды мәлімдемелер: Қатысушылар өздерінің негізгі ойларын қорытындылап, аудиторияны немесе шешім қабылдайтын тұлғаны сендіруге бағытталған дәлелдерін қайта тұжырымдайды.

Сайлаушылардың талқылауы: Кейбір дебаттарда аудитория немесе қазылар алқасы ұсынылған дәлелдерді бағалап, дебаттардың қорытындысын анықтайды [6, 71-72 б.].

Дебат технологиясын оқу процесінде қолдану арқылы бастауыш сынып оқушыларының коммуникативтік дағдыларын дамытуға болады деп санаймыз.

Коммуникативтік дағдылар ақпарат, идеялар мен ойларды тиімді түрде сөйлесу, жазу немесе басқа да құралдарды пайдалану арқылы алмасу қабілетіне жатады. Тиімді қарым-қатынас – табысты қарым-қатынастардың, жеке және кәсіби дамудың және жалпы жетістіктердің ең маңызды құрамдас бөлігі.

Коммуникативтік дағдылардың нақты анықтамасы жоқ, өйткені бұл ұғым уақыт өте келе көптеген ғалымдардың, зерттеушілер мен практиктердің еңбектері арқасында дамыды. Оған психология, социология, лингвистика және коммуникация зерттеулері саласындағы мамандар да өзүлесінқосты.

Коммуникативтік дағдылардың негізгі элементтеріне мыналар жатады:

Вербальді коммуникация: Бұл басқа адамдармен, жеке немесе телефон арқылы сөйлесу, оған дауыстың тоны, сөз таңдауы және қарқын кіреді.

Вербальді емес коммуникация: Бұл дене тілін, қол қимылдарын және бет-әлпетінің өзгерістерін қамтиды, олар хабардың мағынасына күшті әсер етуі мүмкін.

Жазу дағдылары: Бұл нақты және қысқаша электронды хаттар, есептер және басқа да құжаттарды жазу қабілетін қамтиды.

Тыңдау дағдылары: Тиімді қарым-қатынас сонымен қатар жақсы тыңдаушы болуды қамтиды, басқалардың не айтқанын назар аударып тыңдау және олардың ойлары мен сезімдеріне шынайы қызығушылық таныту.

Интерперсоналдық дағдылар: Бұл басқалармен жақсы жұмыс істеу, келіссөздер жүргізу және қақтығыстарды шешу қабілеті [5, 63-64 б.].

Әр адамның коммуникативтік дағдыларын дамыту практика мен өзін-өзі танудың үйлесімін талап етеді. Өзіңіздің қарым-қатынас стиліңізді, сондай-ақ басқалардың стилін түсіну және әр түрлі жағдайлар мен аудиториялар үшін бейімделу маңызды. Жақсы коммуникативтік дағдыларға сондай-ақ ашықтық пен кері байланысты қабылдауға дайын болу, үнемі өз қабілеттеріңізді жақсарту және жетілдіру кіреді.

Сонымен қатар, коммуникативтік дағдылардың маңызды аспектісі – эмпатия, яғни басқалардың сезімдерін түсіну және бөлісу қабілеті. Бұл басқа адамның көзқарасынан нәрселерді көре білу және олардың қажеттіліктері мен сезімдерін ескере отырып қарым-қатынас жасау қабілетін қамтиды. Коммуникативтік дағдылар, керісінше, белсенді тыңдау, өз ойларыңызды анық және қысқа түрде білдіру, басқалардың көзқарастарын түсіну қабілетін талап етеді. Бұл сондай-ақ өзіңіздің қарым-қатынас

стиліңізді әртүрлі жағдайларға және аудиторияларға бейімдеу, сондай-ақ ортақ мақсаттарға қол жеткізу үшін басқалармен тиімді жұмыс істеу қабілетін қамтиды.

Осылайша, коммуникативтік дағдылардың концепциясы өмірдің барлық саласында табысқа жету үшін қажет.

Сонымен қатар, дебаттардың форматын оқу процесіне, мысалы, әдеби оқу сабақтарына бейімдеуге болады, егер бастауыш сынып оқушылары туралы сөз қозғалып жатса. Бастауыш сынып оқушылары үшін Американдық парламенттік формат өте қолайлы, өйткені ол Дебат жүргізудің құрылымдалған және ұйымдасқан тәсілін қамтамасыз етеді. Бұл формат сондай-ақ топтық жұмыс пен ынтымақтастықты ынталандырады, өйткені оқушылар өз дәлелдерін әзірлеу және ұсыну үшін бірге жұмыс істеуі керек. Дебаттарға қатысу арқылы оқушылар әдеби шығармаға тереңірек түсінік алып, өз идеялары мен пікірлерін білдіруге сенімділік ала алады.

Нәтижелер және талқылау. Қостанай қаласындағы «№1 мектеп-лицейі» КММ оқу орнының төртінші сынып оқушыларында критикалық ойлау және коммуникативтік дағдыларды дамыту деңгейлерін анықтау мақсатында диагностикалық жұмыс жүргізілді. Зерттеу екі сыныпта жүргізілді: бақылау тобы (4 «Б», 34 оқушы) және эксперименттік топ (4 «А», 34 оқушы).

Диагностикалық жұмыс зерттеу жұмысының бастапқы кезеңінде келесі әдістемелер арқылы жүргізілді: В.В. Синявский мен В.А. Федорин әдістемесі, коммуникативтік дағдылар деңгейін анықтауға бағытталған. А.П. Богачеваның әдістемесі – «Не таптым, соны тап», вербалды қарым-қатынас деңгейін анықтауға арналған. В.В. Синявский мен В.А. Федорин әдістемесі және оның нәтижелерін талдау. Бұл әдістеменің мақсаты – бастауыш сынып оқушыларының коммуникативтік дағдыларын дамыту деңгейін анықтау болды.

Әдістеме 20 сұрақтан тұратын сауалнаманы қамтыды. Бұл әдістеме оқушылардың жеке тұлға аралық қарым-қатынас дағдыларын, коммуникативтік дағдылардың негізін қалайтын компоненттердің даму деңгейін анықтауға мүмкіндік береді. Бақылау (4 «Б») және эксперименттік (4 «А») топтың жауаптарын талдау нәтижелері:



1 сурет – Бақылау (4 «Б» сынып) және эксперименттік (4 «А» сынып) топтардың жауаптарын талдау нәтижелері

Бұл диаграммдан шығатын қорытынды, екі топтың да коммуникативтік дағдылардың қалыптасу деңгейі шамамен бірдей деңгейде екенін көрсетеді, сонымен қатар, екі топтың оқушыларының да коммуникативтік қабілеттері даму деңгейінің төмен екенін атап өту керек.

А.П. Богачеваның әдістемесі – «Не таптым, соны тап» және оның нәтижелерін талдау.

Бұл әдістеменің мақсаты – вербалды қарым-қатынас деңгейін анықтау, сондай-ақ бастауыш сынып оқушыларының тіл мәдениетін бағалау.

Бұл әдістеме ойын түрінде жүргізілді, мұнда бір оқушы жетекші рөлін атқарады және затты ұсынады, ал екінші оқушы ойыншы рөлін атқарып, жетекші қойған сұрақтарар қылызатты табуға тырысады. Бұл әдіс негізінен 9-12 жас аралығындағы балаларға бағытталған.

Жұмыс барысында бастауыш сынып оқушыларының бірлескен күш-жігері үш түрлі критерий бойынша бағаланады.

- мәлімдемелерді жасау, серіктестерін түсіну қабілеті;
- әрекетке жеке көзқарас, сондай-ақ коммуникативті көзара әрекеттесу кезінде эмоционалдық қатынас;
- бірлескен қызметке жеке көзқарас, оның ішінде бірлескен коммуникативтік өзара іс-қимыл кезіндегі эмоциялық тәжірибелер.

Коммуникативтік компетенттілікті өлшеу үшін бұл бағалау үш деңгейде жүзеге асырылады.

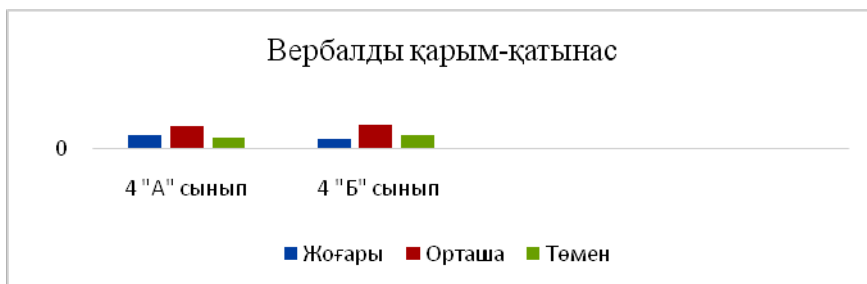
Жоғары деңгей (оқушылар маңызды ақпаратты сөзді көзара әрекеттесу арқылы тиімді меңгереді).

Орташа деңгей (оқушылар сұрақ қоюда және серіктесінен толық ақпарат алуда қиындықтарға тап болады).

Төмен деңгей (оқушылар сөздік өзара әрекеттесуге шектеулі қатысады, бұл өзара әрекеттесуді серіктесі түсінбейді) [7, 10 б.].

Диагностикалық жұмыстың нәтижелері.

Жинақталған деректерден, В.В. Синявский, В.А. Федорин және А.П. Богачева әзірлеген әдістемелер бастауыш сынып оқушыларының коммуникативтік дағдылары мен вербалды қарым-қатынасын бағалауға бағытталғанын көруге болады. Екі диагностиканың нәтижелері зерттелген топтарда коммуникативтік дағдылар мен вербалды қарым-қатынас деңгейінің салыстырмалы түрде төмен екенін көрсетеді.



2 сурет – Констатация кезеңіндегі вербалды қарым-қатынастың қалыптасу деңгейі

Бұл диаграмма екі топтың да вербалды қарым-қатынас деңгейі шамамен бірдей екенін көрсетеді, бұл өз кезегінде біздің зерттеуімізге көмектеседі.

Жалпы алынған мәліметтерге сүйенсек, В.В. Синявский, В.А. Федорин және А.П. Богачева әзірлеген әдістемелер бастауыш сынып оқушыларының коммуникативтік дағдыларын және вербалды қарым-қатынасын бағалауға бағытталған. Екі диагностикалық әдістеменің нәтижелері зерттелген топтарда коммуникативтік дағдылар мен вербалды қарым-қатынас деңгейінің салыстырмалы түрде төмен екенін көрсетеді. Алайда алынған нәтижелер эксперименттік жұмыстың тиімділігі туралы әрі қарайғы зерттеулердің негізі болып табылады, олар бастауыш сынып оқушыларының коммуникативтік дағдыларын жақсартуға бағытталған.

Констатация кезеңіне сәйкес, эксперименттік және бақылау топтарын да коммуникативтік дағдылардың даму деңгейін егізінен төмен және орташа деңгейде, сондықтан оқушылардың коммуникативтік дағдыларын белсенді түрде қалыптастыру қажет. Критикалық ойлау деңгейі көрсеткіштері, әсіресе ойлау жылдамдығы мен икемділігі салыстырмалы түрде төмен екенін көрсетеді, ал талдау, синтез және ойлау қаттылығының көрсеткіштері жоғарырақ.

Осылайша, эксперименттің қалыптастыру кезеңі эксперименттік топта әдеби оқулар сабағында жүргізілді.

Сабақ – оқушы тобын үйрету мақсатында мұғалім ұйымдастырған оқу іс-шарасы, онда оқушылардың жасы мен дайындығы бірдей болады. Сабақтың мақсаты – оқушыларға алдын ала белгіленген мерзімде оқылатын материалды меңгерту. Сабақ оқу процесінің маңызды бөлігі болып табылады және мұғалім мен оқушылардың бірлескен әрекетін талап етеді [8, 103 б.].

«Әдеби оқулар» пәні – сабақ барысында критикалық ойлау мен коммуникативтік дағдыларды дамыту үшін идеалды негіз болып табылады.

Оқушыларды дебаттармен таныстыру көрсетілі мойнымен басталды, бұл оқушыларға дебаттардың не екенін түсінуге көмектесті. Көрсетілім ойыны үшін тәжірибелі дебатшылар шақырылды, олар дебаттарда айтарлықтай жетістіктерге жеткен. Барлық іс-шара факультативті сабақ түрінде ұйымдастырылды.

Көрсетілім ойынының резолюциясы: «ЭП зоопарктерді жабады». Бұл резолюция оқушылардың жас ерекшеліктері мен интеллектуалдық қабілеттеріне сәйкес таңдалды.

Ойын басталмас бұрын балаларға дебаттардың негізгі ерекшеліктері туралы қысқаша нұсқаулық өткізілді. Оқушыларды ойынға тарту үшін оларға үкімет жағынан да, оппозиция жағынан да сұрақтар қою ұсынылды. Содан кейінде батшылар дебаттардың қалай өтетінін көрсетті. Үкімет палатасының негізгі идеясы – тыңдаушыларды зоопарктердегі жануарлардың өмірі нашар екендігіне сендіру болды, себебі олар табиғи мекен дейтін орнында емес.

Оппозиция бұл идеяны жоққа шығарып, зоопарктердің жануарлар әлемін сақтау үшін маңызды рөл атқаратындарын қорғады. Ойынның соңында үкімет палатасы жеңіске жетті, өйткені олар маңыздырақ дәлелдер келтірді және сенімдірек болды. Бұл ойын оқушылар асында, олар ойын процесіне белсенді қатысты.

"Дебаттар" технологиясын қолдана отырып алғашқы сабақ 2025 ж. 21.01. өткізілді.

Сабақтың тақырыбы И. Тургеневтің "Бөдене" шығармасы болды.

Дебаттар сабақтары сабақты өткізудің ерекше түрі болғандықтан, мен сабақты өткізу әдістемесін әзірлеуім керек болды.

Осыдан кейін мақсат қою және тақырыпқа жеткізу, яғни пікірталас болатын қарар болды.

Сабақ позитивті көңіл-күймен басталып, оқушыларды сабаққа дайындау мен мақсат қоюға бағытталды.

Содан кейін интерактивті тақта арқылы «Classrooms creen» құралымен ойын қатысушыларын (үкімет палатасы, оппозиция палатасы) таңдау жүргізілді.

Ойынға 2 палата қатысты: үкімет палатасы мен оппозиция палатасы, әр палатада 2 спикерден болды, жалпы ойынға 4 қатысушы атысты, қалған оқушылар екі палатаның мүшелері болып бөлінді.

Дайындық кезеңі аяқталған соң, спикерлер өз орындарын ашықты.

Ойын 6 сөйлеуден тұрды:

- Премьер-министрдің құрылымдық сөзі
- Оппозиция жетекшісінің құрылымдық сөзі
- Үкімет мүшесінің құрылымдық сөзі
- Оппозиция мүшесінің құрылымдық сөзі
- Оппозиция жетекшісінің талдауы
- Премьер-министрдің талдауы

Оппозиция мүшесінің құрылымдық сөзінен кейін «Парламенттік сағат» ұйымдастырылды, яғни қалған оқушылар палаталар мүшелеріне сұрақтар қою үшін 7 минут уақыталды.

Ойын соңында төреші ойынның қорытындысын шығарып, қай палата жеңгенін анықтады. Ойыннан кейін оқушыларға кері байланыс беріліп, қай аспектілерге назар аудару керектігі көрсетілді.

Сабақ қорытындысы бойынша, баланың әрекеттерінің дұрыс емес екендігі туралы дебат моральдық тұрғыдан даулы және пікірлердің кең ауқымын тудырғаны байқалды. Кейбір оқушылар баланың іс-әрекеті ақталды, өйткені ол бөдененің өміріне жанашырлық пен құрмет көрсетті. Басқалары оның тағдыры алдын-ала анықталған және автордың іс-әрекетінде мағынасы жоқ деп айтты. Кейбіреулер қандай жағдай болмасын, спорт немесе ләззат алу үшін жануарларды аулау және өлтіру дұрыс емес деп айтты. Бұл мәселе бойынша пікірталас бірде-бір оқушыны бей-жай қалдырмады.

Сабақ бойынша қорытындылар:

- Оқушылар мәтіндегі тақырыптар мен идеяларды тереңірек түсінді.
- бұл тақырып оларды оқиганың этикалық әрекеттерін сыни тұрғыдан түсінуге итермеледі,
- оқушылардың сабаққа қатысуы мен ынтасы артты.

Оқушылардың сабаққа деген қатысуы жоғары болды, басқа дебат сабақтарына ұқсас.

Сабақ аяқталғаннан кейін келесі қорытындыларға келуге болады:

* Төртінші сынып оқушылары күрделі мәселелерді түсініп, оларды құрылымдық түрде талқылай алады.

* Полиэтилен пакеттерін өндіру тақырыбы және олардың қоршаған ортаға әсері балаларда резонанс тудыратын маңызды мәселе болып табылады.

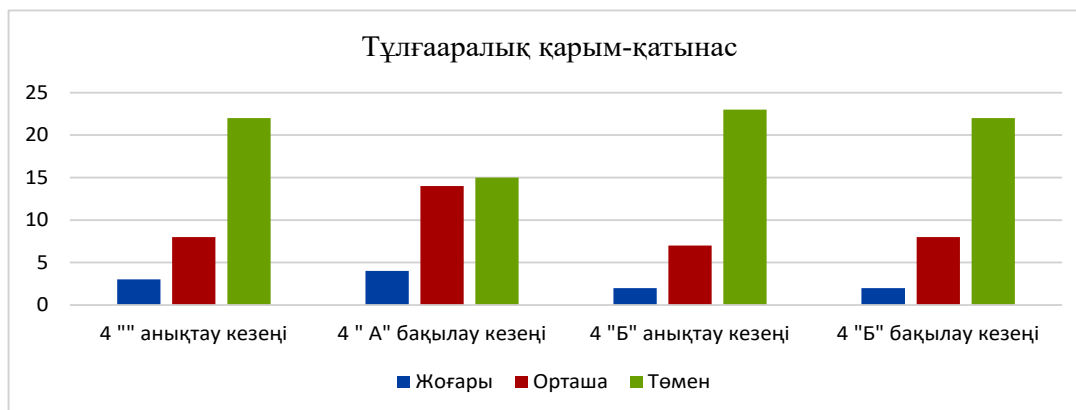
* Дебаттарға қатыса отырып, студенттер әртүрлі көзқарастармен танысып, полиэтилен пакеттеріне тыйым салудың оң және теріс жақтарын қарастыра алды.

* Мектеп оқушыларын дебаттарға тарту-сыни ойлауды ынталандырудың және қарым-қатынас дағдыларын дамытудың тиімді әдісі.

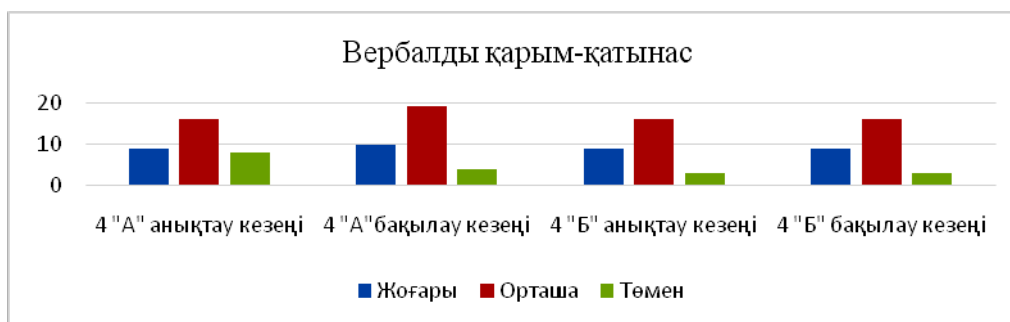
Сабақтың күрделілігі – оқыту мақсаттарын ерекше сабақ формасында жүзеге асыруда. Бірақ бұл мәселені сабақ өткізу алдында дұрыс мақсат қою арқылы шешуге болады.

Сондай-ақ, уақыттың шектеулілігі мәселесі болды, сондықтан сөздерге уақытты қысқартуға және физкультминутты алыптастауға тура келді, бірақ оқушыларды топтарға бөлу кезінде олар белсенді қозғалыста болды, бұл физкультминутты алмастырды. Қалыптастыру эксперименті аяқталғаннан кейін, бақылау (4 «Б» сыныбы) және эксперименттік (4 «А» сыныбы) топтарымен қайта диагностикалық тестілер жүргізіліп, бастауыш сынып оқушыларының коммуникативтік дағдыларының даму динамикасы талданды.

Жұмыстарды талдау төмендегідей нәтижелерді көрсетті:



3 сурет – Бақылау кезеңіндегі тұлғаралық коммуникацияның қалыптасу деңгейі

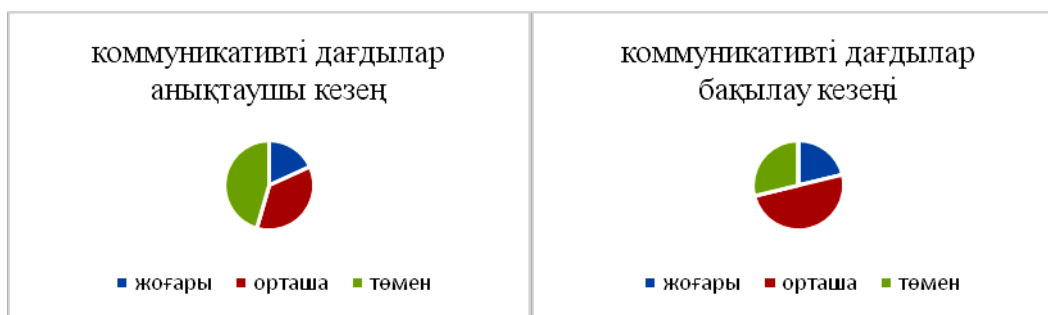


4 сурет – Бақылау кезеңіндегі вербалды қарым-қатынас қалыптасу деңгейі

Бұл диаграммада констатирлеу және бақылау кезеңдеріндегі «Аралық коммуникация» құзыреттілігінің қалыптасу деңгейінің салыстырмалы нәтижелері эксперименттік және бақылау топтары бойынша көрсетілген. Алынған нәтижелерге сүйенсек, эксперименттік топта аралық коммуникация дағдысы өскен. Егер констатирлеу кезеңінде көпшіліктің аралық коммуникация деңгейі төмен болса, бақылау кезеңінде айтарлықтай прогресс байқалады. Ал бақылау тобында нәтижелер өзгеріссіз қалған.

Салыстырмалы талдау көрсеткендей, эксперименттік топта вербалды қарым-қатынас деңгейі өскен. Жоғары және орташа деңгейдегі вербалды қарым-қатынас дағдыларының көрсеткіштері артқан, ал төмен деңгейлі көрсеткіш төмендеген. Бақылау тобында барлық көрсеткіштер өзгеріссіз қалған.

Аралық коммуникация және вербалды қарым-қатынас дағдысын біріктіре отырып, эксперименттік сыныптағы коммуникативтік дағдылардың жалпы деңгейін шығарамыз:



5 сурет – Коммуникативтік дағдылардың қалыптасу деңгейін констатирлеу және бақылау кезеңдері бойынша салыстырмалы талдау

Берілген суретке сүйене отырып, эксперименттік топтағы коммуникативтік дағдылардың деңгейі **16,7%-ға** өскенін және бұл прогресс деп санауға болатындығын айтуға болады.

Талқылау. Оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамыту үшін практикалық қызметті, жағдайларды модельдеуді, рөлді қойындарды және интерактивті тренингтерді қамтитын әр түрлі әдістерді қолдану маңызды.

Осыдан, әр түрлі формадағы әдістерді, оның ішінде Американдық парламенттік форматтағы дебат технологиясын қолдану, білім беру материалын ұсынуда жаңа мүмкіндіктер береді, бірақ ол дәстүрлі оқу форматын толықтай алмастыра алмайды. Қазіргі заманғы технологиялар дәстүрлі оқудың тиімділігін арттыруы керек.

Біздің эксперименттік жұмысымыздың нәтижелері көрсеткендей, әдебиет пәні сабақтарында оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамыту үшін АПФ дебаттарын қолдану тиімді екенін дәлелдеді. Эксперименттік топта критикалық ойлау деңгейі 8,2%-ға өскен (83%-тен 91,2%-ке), сонымен қатар жоғары деңгейдегі критикалық ойлауға ие оқушылардың саны айтарлықтай артқан, ал эксперименттік топта коммуникативтік дағдылардың деңгейі 16,7%-ға өскен (54,5%-тен 71,2%-ке), бұл да прогресс деп санауға болады.

Қорытынды. Қорытындылай келе, бастауыш мектеп оқушыларының сыни ойлау және коммуникативтік дағдыларын дамыту олардың жеке тұлғалы қөсуі мен болашақтағы табыстары үшін шешуші мәнге ие.

Американдық парламенттік форматтағы (АПФ) дебаттарды әдебиет пәні сабақтарына енгізу арқылы эксперименттік топтың сыни ойлау және коммуникативтік дағдыларының айтарлықтай жақсарғанын байқадық. Бастауыш мектепте сыни ойлау дағдыларын дамытудың маңыздылығын асыра бағалау мүмкін емес, себебі ол өмір бойы оқу үшін негіз болады.

Дебаттарға қатыса отырып, оқушылар тек ақпаратты талдай және бағалай білуді ғана үйреніп қоймай, сонымен қатар өз пікірлерін айқын, ұйымдасқан және сенімді түрде баяндауды, қарсы пікірлерді қарастыра отырып дәлелдеркел тіруді үйренеді. Бұл оларды оқу үдерісінде ғана емес, болашақта мансаптары мен жеке өмірлерінде де пайда әкелетін маңызды дағдылармен қамтамасыз етіледі.

Дебаттар ғасырлар бойы қолданылып келеді, және бұл зерттеу олардың сыни ойлау мен коммуникативтік дағдыларды дамытудағы тиімді құрал ретінде құндылығын растады. АПФ дебат форматы, әсіресе, дәлелдерді келтіру, теріске шығару және сендіру бойынша фактілерге негізделген құрылымдалған әдісті қамтамасыз етеді, бұл әдебиет пәні сабақтарында өте пайдалы болуы мүмкін [10, 32 б.].

Сондықтан, педагогтарға бастауыш сынып оқушыларында коммуникативтік дағдыларды дамыту мақсатында АПФ дебаттарын өз оқу бағдарламасына енгізуді ұсынуға болады. Бұл олардың когнитивті қабілеттерін жақсартып қана қоймай, оларды динамикалық және үнемі өзгеріп тұратын қоғамда табысты болуға дайындайды.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1 **Нежурина Н.Ю., Сун Я. Я. Дебатная технология: история и перспективы ее развития** [Текст] / Нежурина, Н.Ю., Сун Я. Я. // Психолог и вызовы современного мира: сб. науч. тр. Воронеж: ВГТУ. – 2016. – Вып. 62. – С. 101-108.

2 **Хачумян Т. И. Понятие "критическое мышление" и его сущность в психолого-педагогической науке** [Текст] / Хачумян Т. И. // Теоретические вопросы культуры, образования и воспитания: сб. науч. пр. Киев: Издательский центр КНЛУ. – 2003.- Вып. 24, часть 2. – С. 171–177.

3 **Коктаева М.Н., Кудайбергенова Л.Н., Мукашева А.А. Критическое мышление как ключевая компетенция в современном обществе** [Текст]/ Коктаева М.Н., Кудайбергенова, Л.Н., Мукашева А.А., // Образование и наука в современных условиях: материалы Международной научно-практической конференции (г. Алматы, 19-20 декабря 2020 г.). – Алматы: КазНПУ им. Абая. – 2020. – С. 15-19.

4 **Бектенова А. Критическое мышление как важная составляющая формирования личности учащихся** [Текст]/ Бектенова А. // Педагогический вестник Казахстана. – 2017. – № 3. – С. 81-85.

5 **Джонсон Стивен Л. Как побеждать в дебатах: пособие по Британскому (Всемирному) формату парламентских дебатов.** Нью-Йорк, Лондон, Амстердам: IDEA. – 2012 – 240 с. – [Электронный ресурс] URL: https://spb.hse.ru/data/2013/07/20/1287803725/Winning_debates_RU_1-2013.pdf (дата обращения: 04.02.2025).

6 **Турик Л.А. Ефименко Д.П. Педагогические технологии: дебаты: учебное пособие для вузов** [Текст]/ Л. А. Турик, Д. П. Ефимченко – 2-е изд., испр. и доп. – Москва: Издательство Юрайт, 2021. – 184 с.

7 **Абаева А. К., Байзакова Д. Ж. Использование дебатов в качестве средства формирования коммуникативных компетенций студентов в процессе обучения английскому языку** [Текст]/ Абаева А. К., Байзакова Д. Ж. // Вестник Казахстанско-Британского технического университета. – 2021. – № 1. – С.5-11.

8 **Софронова О. В., Серикбаева С. А. Американский парламентский формат дебатов как средство формирования коммуникативных и критических компетенций учащихся** [Текст]/ Софронова, О. В., Серикбаева, С. А. // Научный вестник Московского государственного областного университета. Серия: Педагогические науки. – 2019. – № 1. – С. 102-110.

9 **Балтабаева Н. Коммуникативные навыки и практика их развития на уроках литературного чтения** [Текст]/ Балтабаева Н. // Актуальные проблемы развития личности и общества: материалы научно-практической конференции (г. Алматы, 10-11 октября 2019 г.). – Алматы: КазНУ им. Аль-Фараби. – 2019. – С. 28-31.

REFERENCES:

1 **Nezhurina N.Yu., Sun Ya.Ya. Debatnaya tehnologiya: istoriya i perspektivy' ee razvitiya** [Debating technology: the history and development prospects]. *Psiholog i vy'zovy' sovremennogo mira: sbornik nauchny'h trudov*, Voronezh, VGTU, 2016, pp. 101-108. (In Russian)

2 **Hachumyan T.I. Ponyatie "kriticheskoe my'shlenie" i ego sushhnost' v psihologo-pedagogicheskoy nauke** [The concept of "critical thinking" and its essence in psychological and pedagogical science]. *Teoreticheskie voprosy' kul'tury, obrazovaniya i vospitaniya: sb. nauk. pr.*, Kiev, Izdatel'skij centr KNLU, 2003, iss. 24, part 2, pp.171-177. (In Russian)

3 **Koktaeva M.N., Kudajbergenova, L.N., Mukasheva A.A. Kriticheskoe my'shlenie kak klyuchevaya kompetenciya v sovremennom obshhestve** [Critical thinking as a key competence in modern society]. *Obrazovanie i nauka v sovremenny'h usloviyah: materialy' Mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii, Almaty, December 19-20, 2020*, Almaty, KazNPU im. Abaya, 2020, pp.15-19. (In Russian)

4 **Bektenova A. Kriticheskoe my'shlenie kak vazhnaya sostavlyayushhaya formirovaniya lichnosti uchashhihsya** [Critical thinking as an important component of student personality formation]. *Pedagogicheskij vestnik Kazahstana*, 2017, no. 3, pp. 81-85. (In Russian)

5 **Dzhonson Stiven L. Kak pobezhdad' v debatah: posobie po Britanskomu (Vsemirnomu) formatu parlamentskih debatov** [Winning debates: a guide to debating in the style of the world universities debating championships]. New York, London, Amsterdam:IDEA, 2012, 240 p. Available at: https://spb.hse.ru/data/2013/07/20/1287803725/Winning_debates_RU_1-2013.pdf (accessed 04 February 2025). (In Russian)

6 **Turik L.A. Pedagogicheskie tehnologii: debaty': uchebnoe posobie dlya vuzov** [Pedagogical technologies: debates]. Moscow, Izdatel'stvo Yurajt, 2021, 184 p., available at: <https://urait.ru/bcode/475043> (accessed 04 February 2025). (In Russian)

7 **Abaeva A.K., Bajzakova D.Zh. Ispol'zovanie debatov v kachestve sredstva formirovaniya kommunikativny'h kompetencij studentov v processe obucheniya anglijskomu yazyku** [Using debates as a tool for fostering students' communicative competencies in the process of learning English]. *Vestnik Kazahstansko-Britanskogo tehnikeskogo universiteta*, 2021, no. 1, pp. 5-11. (In Russian)

8 **Sofronova O. V., Serikbaeva, S. A. Amerikanskij parlamentskij format debatov kak sredstvo formirovaniya kommunikativny'h i kriticheskikh kompetencij uchashhihsya** [The American parliamentary debate style as a tool for developing students' communicative and critical competencies]. *Nauchnyj vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo oblastnogo universiteta. Seriya: Pedagogicheskie nauki*, 2019, no. 1, pp.102-110. (In Russian)

9 **Baltabaeva N. Kommunikativny'e navy'ki i praktika ih razvitiya na urokah literaturnogo chteniya** [Communication skills and the practice of their development during literary reading lessons]. *Aktual'ny'e problemy' razvitiya lichnosti i obshchestva: materialy' nauchno-prakticheskoy konferencii, Almaty, October 10-11, 2019*, Almaty, KazNU im. Al'-Farabi, 2019, pp.28-31. (In Russian)

Авторлар туралы мәліметтер:

Ли Елена Дмитриевна* – педагогика ғылымдарының кандидаты, мектепке дейінгі және бастауыш білім беру кафедрасының қауымдастырылған профессоры, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қазақстан Республикасы, 110000 Қостанай қ., Байтұрсынов көш. 47, тел.: +7-777-150-34-97, e-mail: li.d14@mail.ru.

Айдналиева Назгуль Аманжоловна – педагогика ғылымдарының кандидаты, мектепке дейінгі және бастауыш білім беру кафедрасының қауымдастырылған профессоры, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қазақстан Республикасы, 110000 Қостанай қ., Байтұрсынов көш. 47, тел.: +7-705-303-13-83, e-mail: nazgul_8972@mail.ru.

Жандауова Шолпан Еркиновна – мектепке дейінгі және бастауыш білім кафедрасының педагогика және психология магистрі, аға оқытушысы, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қазақстан Республикасы, 110000 Қостанай қ., Байтұрсынов көш. 47, тел.: +7-705-452-38-84, e-mail: sholpan-84@mail.ru.

Байжанова Сауле Аскарбековна – педагогика ғылымдарының кандидаты, мектепке дейінгі және бастауыш білім беру кафедрасының қауымдастырылған профессоры, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қазақстан Республикасы, 110000 Қостанай қ., Байтұрсынов көш. 47, тел.: +7-707-547-18-51, e-mail: baijanova77@mail.ru.

Ли Елена Дмитриевна* – кандидат педагогических наук, ассоциированный профессор кафедры дошкольного и начального образования, Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, Республика Казахстан, 110000 г. Костанай, ул. Байтұрсынова 47, тел.: +7-777-150-34-97, e-mail: li.d14@mail.ru.

Айдналиева Назгуль Аманжоловна – кандидат педагогических наук, ассоциированный профессор кафедры дошкольного и начального образования, Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, Республика Казахстан, 110000 г. Костанай, ул. Байтұрсынова 47, тел.: +7-705-303-13-83, e-mail: nazgul_8972@mail.ru.

Жандауова Шолпан Еркиновна – магистр педагогики и психологии, старший преподаватель кафедры дошкольного и начального образования, Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, Республика Казахстан, 110000 г. Костанай, ул. Байтұрсынова 47, тел.: +7-705-452-38-84, e-mail: sholpan-84@mail.ru.

Байжанова Сауле Аскарбековна – кандидат педагогических наук, ассоциированный профессор кафедры дошкольного и начального образования, Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, Республика Казахстан, 110000 г. Костанай, ул. Байтұрсынова 47, тел.: +7-707-547-18-51, e-mail: baijanova77@mail.ru.

Li Yelena Dmitriyevna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of preschool and primary education, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Republic of Kazakhstan, 110000 Kostanay, 47 Baitursynov Str., tel.: +7-777-150-34-97, e-mail: li.d14@mail.ru.*

Aidnaliyeva Nazgul Amanzholovna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of preschool and primary education, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Republic of Kazakhstan, 110000 Kostanay, 47 Baitursynov Str., tel.: +7-705-303-13-83, e-mail: nazgul_8972@mail.ru.

Zhandauova Sholpan Yerkinovna – Master of Pedagogy and Psychology, Senior Lecturer, Department of preschool and primary education, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Republic of Kazakhstan, 110000 Kostanay, 47 Baitursynov Str., tel.: +7-705-452-38-84, e-mail: sholpan-84@mail.ru.

Baizhanova Saule Askarbekovna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of preschool and primary education, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Republic of Kazakhstan, 110000 Kostanay, 47 Baitursynov Str., tel.: +7-707-547-18-51, e-mail: baijanova77@mail.ru.

МРНТИ 14.35.07

УДК 378:316.613(043.3)

<https://doi.org/10.52269/RWEP2522168>

ИССЛЕДОВАНИЕ МЕЖЭТНИЧЕСКОГО, МЕЖКУЛЬТУРНОГО, МЕЖРЕЛИГИОЗНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ, ОТНОШЕНИЯ К ИНКЛЮЗИИ У СТУДЕНТОВ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ.

Мурзатаева А.К. – магистр психологических наук, преподаватель-эксперт, Павлодарский педагогический университет имени Элкей Марғұлан, г. Павлодар, Республика Казахстан.*

Жанатова Г.А. – PhD, преподаватель-эксперт, Павлодарский педагогический университет имени Элкей Марғұлан, г. Павлодар, Республика Казахстан.

Алибаева Ж.Е. – PhD, преподаватель-исследователь, Павлодарский педагогический университет имени Элкей Марғұлан, г. Павлодар, Республика Казахстан.

Таженова Г.Б. – магистр педагогических наук, преподаватель-эксперт, Павлодарский педагогический университет имени Элкей Марғұлан, г. Павлодар, Республика Казахстан.

В статье представлены результаты исследования межэтнического, межкультурного и межрелигиозного взаимодействия, а также отношения к инклюзии среди студентов Высшей школы педагогики Павлодарского педагогического университета имени Элкей Марғұлан. Идея исследования заключается в выявлении актуальных тенденций формирования поликультурной компетентности будущих педагогов в условиях современного образовательного пространства. Актуальность исследования проявляется в применении подбора методик, сочетающих количественные и качественные методы исследования, что позволяет получить репрезентативные данные о динамике социальных установок. Результаты демонстрируют особенности этнокультурной и религиозной идентичности студентов, их установки в отношении межэтнического взаимодействия и степень принятия инклюзивных ценностей в образовательной среде. Полученные данные могут быть использованы для разработки программ по укреплению межкультурной коммуникации, формированию инклюзивной компетентности будущих учителей и совершенствованию образовательной политики в многонациональном обществе. Проведенное исследование является одним примером деятельности в формировании ценностных качеств у студентов педагогических специальностей, влияющих на готовность к профессиональной деятельности в инклюзивной и мультикультурной среде. Полученные результаты демонстрируют необходимость внедрения специальных образовательных модулей и тренинговых программ, направленных на развитие этнокультурной сензитивности и инклюзивных компетенций.

Ключевые слова: межэтническое взаимодействие, межкультурное взаимодействие, социокультурное развитие, взаимодействие, взаимопонимание, профессиональная подготовка, толерантность, инклюзивная среда, ценности.

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МАМАНДЫҚТАР СТУДЕНТТЕРІНІҢ ЭТНОСАРАЛЫҚ, МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ, ДІНАРАЛЫҚ ӨЗАРА ІС-ҚИМЫЛЫН, ИНКЛЮЗИЯҒА ҚАТЫНАСЫН ЗЕРТТЕУ.

Мурзатаева А.К. – психология ғылымдарының магистрі, оқытушы-сарапшы, Элкей Марғұлан атындағы Павлодар педагогикалық университеті, Павлодар қ., Қазақстан Республикасы.*

Жанатова Г.А. – PhD, оқытушы-сарапшы, Элкей Марғұлан атындағы Павлодар педагогикалық университеті, Павлодар қ., Қазақстан Республикасы.